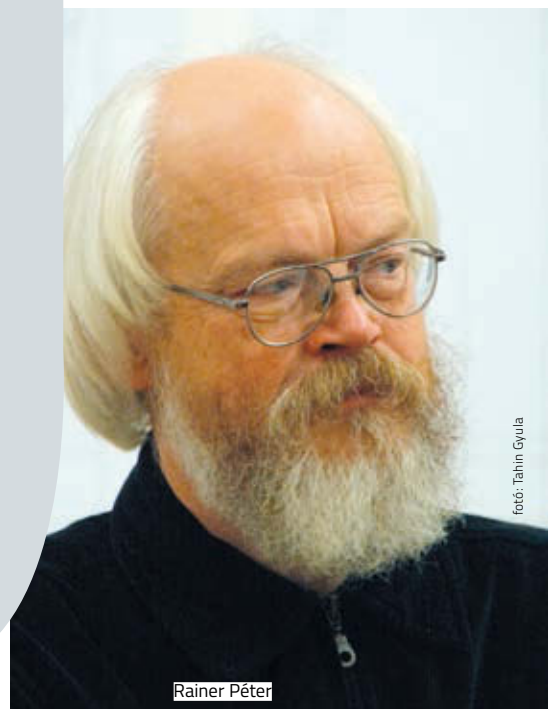

Gadányi életműve raktárakban – és végre a Múcsarnokban is

Interjú Rainer Péterrel, Gadányi Jenő unokájával

Rainer Péter

LACZKÓ JÁNOS

2015 végére megjelent a Gadányi-könyv (írások róla, tőle, dokumentáció 256 oldalon 260 képpel) a Gadányi életművet gondozó Gadányi Jenő Alapítvány kiadásában. 2016-ot, Gadányi Jenő (1896–1960) festőművész születésének 120. évfordulóját az alapítvány Gadányi-évvé nyilvánította. 2017 végén a Múcsarnok *Egy/Kor* kiállításán Gadányi életművének 136 képe három teremben végre önálló kiállítási lehetőséget kapott. A tárlat társkurátora (Rockenbauer Zoltán mellett) az unoka és a Gadányi Alapítvány elnöke, Rainer Péter építész. Vele beszélgettünk Gadányiról és az alapítványról.

A megnyitón többen rácsodálkoztak, mennyire gazdag és kvalitásos az életmű. Mit gondolt, miért nem ismeri a közönség Gadányit?

RAINER PÉTER: Egyszerű a válasz: rosszkor halt meg. Túlélő pályatársainak többsége megkapta az összes művészeti díjat, esetenként a Kossuth-díjat is, őt pedig szinte elfelejtették. Az alapítvány 25 éve mindent megtesz azért, hogy minél több helyen méltó módon mutassa be a művészetét. A 25 év alatt épp 25 kiállítást sikerült megrendezni. Ez a mostani eddig a legnagyobb Gadányi-kiállítás. A Múcsarnokban sok csoportos kiállításon vett részt, de egyéni – és ilyen nagyszabású – még nem volt.

Az is igaz, hogy Gadányi egyik korszak kegyeltjei közé sem tartozott, akár Klebelsberg volt a kultuszminiszter, akár a szocreál volt az uralkodó irányzat. Klebelsberg kijelentette: állami jelentőségű kiállításon nem javasolja Gadányit kiállítani – egyszerűen nem tudott mit kezdeni a képeivel. Itt a Múcsarnokban látható egyik videón Sík Csaba találóan jegyezte meg erről: pedig hol volt még akkor Gadányi (művészete) az igazi Gadányító!

Hogyan jött létre ez a kiállítás, milyen anyagból válogatták hozzá a képeket?

R. P.: Fél évvel a megnyitó előtt újságolta az örömhírt Szegő György, a Múcsarnok művészeti igazgatója, és kért fel

foto: Rainer Péter

GADÁNYI JENŐ: *Nő fekete kakassal III.*, 1955, karton, olaj, 80×60 cm

társkurátornak Rockenbauer Zoltán belső kurátor mellé, vele közösen válogattuk az anyagot. (A dolog pikantériája, hogy Rockenbauer Zoltánnak minisztersége alatt levelet írtam, kérve, hasson oda, hogy Gadányi művei állandó kiállításon kerülhessenek bemutatásra Esztergomban.) A művek egyrészt az esztergomi Balassa Bálint Múzeum, másrészt a család, illetve a Nemzeti Galéria, a Kiscelli Múzeum, a pécsi Janus Pannonius Múzeum, a székesfehérvári Szent István Király Múzeum és magángyűjtők anyagából, valamint a legnagyobb kép a Keresztény Múzeumból lett kiválasztva – zömmel a Gadányi-könyv képanyagára támaszkodva.

Miért épp az esztergomi múzeumba kerültek a Gadányi-képek?

R. P.: A nagymamám 24 évvel élte túl a nagyapát, és az egész hátralévő életét a Gadányi-életmű gondozásának szentelte. 1977-ben az esztergomi Keresztény Múzeumnak szerette volna adományozni a műveket, de a hatóságok nem engedték. Végül a Balassa Bálint Múzeumba került 135 mű, ez a legnagyobb múzeumi Gadányi-anyag. Adományozási szerződés kötött, mely szerint a művek állami tulajdonba kerültek, az esztergomi tanács, illetve a BBM kezelésébe. (Akkor még nem lehetett tudni, hogy idővel változik a rendszer és vele intézményei, és ez milyen kaotikus helyzetet eredményez. A BBM jelenleg az Esztergomi Vármúzeum alá tartozik, az pedig a Magyar Nemzeti Múzeum alá.) A város vezetése vállalta a Gadányi-életmű propagálását, az időszakos és az állandó kiállítások biztosítását. Ám a szöveg tartalmazott egy kitétel: „mindenkori lehetőségekhez képest”, s erre hivatkozva a képek azóta

fotó: Rainer Péter

GADÁNYI JENŐ: *Táj lovakkal*, 1958, gobelinterv, karton, tempera, 175×225 cm
KerMúz

Hogy kerültek Békásmegyerre?

R. P.: A háború után sok művész úgy gondolta, most elérkezett az ő ideje, a művészi szabadság korszaka. 1946-ban Gadányit meghívták rajztanárnak az Iparművészeti Főiskolára. Békásmegyeren üresen álltak a kitelepített svábok házai. Valakinek eszébe jutott, hogy nincstelen művészeket lehetne betelepíteni, így nagyapa is házhoz jutott. 1948-ban az Ernst Múzeumban gyűjteményes kiállítást rendez, de 1949-ben kirúgják a főiskoláról. Az euforikus állapotnak hamar vége lett – jött a szocreál. 1946–53 között Békáson élt kiközösítettként, a közéletből kizárva, nem

– 40 éve! – többnyire raktárban vannak. Az esztergomi önkormányzat jelenlegi vezetőivel jó a kapcsolat: kérésemre támogatták a Gadányi-könyv kiadását, Gadányi Esztergom város posztumusz díszpolgára lett (2016), fedezték a műcsarnoki kiállításra a BBM-ből kölcsönzött 25 kép restaurálását (2017), és remélem – a közreműködésemmel – mielőbb sikerül az állandó Gadányi-kiállítást is létrehozni Esztergomban.

A művészettörténészek közül kik foglalkoztak a Gadányi oeuvre-rel?

R. P.: Többségük, sajnos, már nem él. A nagymamának Körner Éva, majd Csorba Géza (akkor az MNG főigazgató-helyettese) is megígérte, hogy megírja a nagymonográfiát, de ezzel a magyar művészettörténet mind a mai napig adós maradt.

A nagymama még nagyapa életében elkezdte írni az élettörténetüket. Az elkészült részeket felolvasta a nagyapának, halála után Kassákot, életük tanúját kérte meg a lektorálásra. 1964-ben sikerült kiadatni, *Így történt* címmel. Ez nem művészettörténeti feldolgozás, de a művészeti élet több akkori eseményére rávilágít – a cenzúra keretei között.

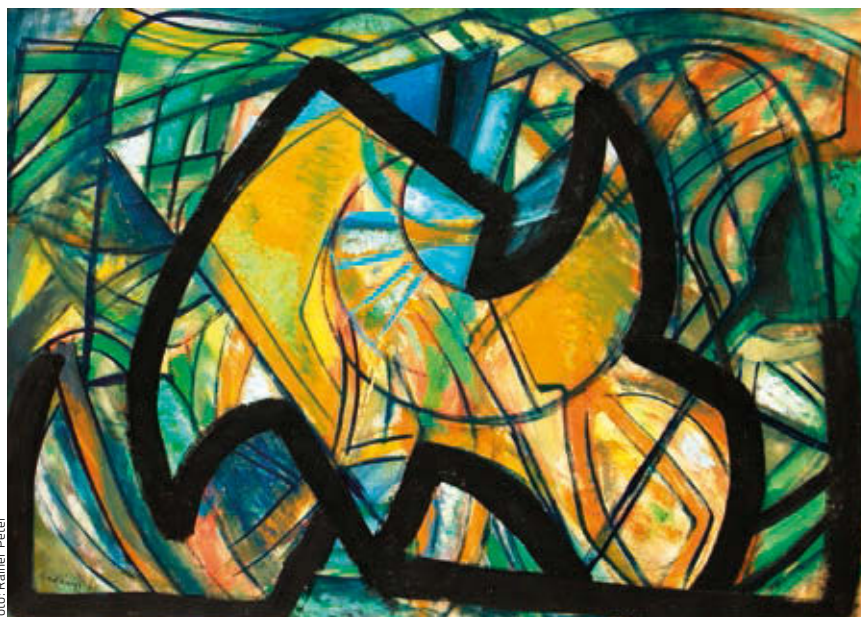
Honnan ismerte Gadányi Kassákot?

R. P.: Kassákot nem lehetett nem ismerni. Gadányi bement a Ma szerkesztőségébe előfizetni a lapot, így ismerte meg Kassákot. A két teljesen különböző személyiségű ember között lassan egy életre szóló barátság alakult.

Kassák előbb-utóbb mindenkivel összeveszett, egyedül Gadányival nem – egyik sírversét is ő írta.

Gyerekszemmel nagyapára szigorú, zárkózott, magának való, kevés beszédű emberként emlékszem. Társaságban szemlélődő, figyelő típus volt. Ritkán szólt, de akkor magvasat. Egyszer valami olyasmit mondott, hogy nincs sok értelme beszélgetni, ha mégis, akkor csak a művészetről.

Kassák imádott szerepelni, vitatkozni, ő maga volt az attrakció. Gadányival kölcsönösen hatottak egymásra (például Békáson Kassák sok gadányis képet festett). A mellőzések idején tartották egymásban a lelket. Drégelypalánkon, majd Békásmegyeren sokat voltak együtt.

fotó: Rainer Péter

GADÁNYI JENŐ: *Erők és irányok*, 1932 k, karton, olaj, 60×85 cm
BBM

fotó: Rainer Péter

GADÁNYI JENŐ: *Elevont kompozíció I*, 1959, karton, olaj, 60×80 cm

állíthatott ki, de mindennek ellenére ez volt élete legtermékenyebb időszaka. Alkotott és gazdálkodott, neki volt a legszebb kukoricája a faluban – ekkori képein gyakori a kukoricamotívum. A házhoz tartozott egy pici szőlő a dombon, nagypapa kiskocsival sokszor kitolt, ott játszottam, és néztem, ahogy dolgozik. Tízéves voltam, amikor elment. Másfél éves koromtól firkálok – ő soha nem tanított rajzolni, de elemi erővel hatott rám képeinek világa, színei, melyek közt felcseperedtem, ebből táplálkozom ma is.

Mit tart fontosnak Gadányiról és művészetével kapcsolatban?

R. P.: Röviden megpróbálok összefoglalni Gadányi szakmai életútját és művészetét. 20-as évek: a Képzőművészeti Főiskola elvégzése – nagybátyja, Vaszary János tanítványa. 1924–30 között: párizsi tanulmányút – az avantgárdal való találkozás. 30-as évek: kibontakozás, magára találás. 40-es, 50-es évek: művészetének kiteljesedése, alkotások Drégelypalánkon, Békáson és Budán.

Gadányi a korábban vázolt gátló tényezők ellenére egy hallatlanul korszerű szemléletű, európai rangú festői életművel gyarapította a magyar és az egyetemes művészetet. Képei látszólag a látványból eredeztetett hagyományos témákat dolgoznak fel: tájképek, csendéletek, figurális kompozíciók. Művei valójában az élményből eredő fantasztikus belső tájak, a saját

fotó: Rainer Péter

GADÁNYI JENŐ: *Gyümölcscsendélet korsóval*, 1942 körül, dekli, olaj, 60×86 cm

gondolat- és érzésvilágát kifejező, a valóság tradicionális leképezésétől messze rugaszkodó kompozíciók, melyek gyakran átlépik a figurativitás határát, konkrétan félabstrakt és absztrakt képek, melyeket párhuzamosan csinált élete végéig. A radikálisan új szemléletű műveket létrehozó Gadányi alkotói elveit feljegyzésekben és naplójegyzetekben teoretikusan is megfogalmazta.

Mit mondana zárszónak?

R. P.: Gadányi megérdemelné, hogy halála után több mint fél évszázaddal méltó helyére kerüljön a köztudatban

és a szakmában egyaránt, és végre állandó kiállítóhelyet kapjon, elvégre a 20. századi magyar festészet egyik meghatározó, mindvégig a maga útját járó, elveiből soha nem engedő egyénisége volt. Azzal, hogy nem ismerjük Gadányi művészetét, nem ő, hanem mi maradunk szegényebbek.